

ARGELAGUER

Gran enciclopèdia catalana

L'església de Santa Maria d'Argelaguer © FOTOTECA.CAT

Municipi de la Garrotxa, situat a la confluència del Llierca i el Fluvià.

Població: 445 h [2009] **410 (2020)**

Extensió: 13 km²

Situació i presentació

El municipi limita amb els termes de Sant Ferriol (S i E), Sales de Llierca (NE), Tortellà (N), Montagut (NW) i Sant Jaume de Llierca (W). El sector meridional, a la dreta del Fluvià, és muntanyós, accidentat pels contraforts nord-orientals de la serra de Sant Julià del Mont, com la serra de Colama, mentre que el septentrional és més planer, i s'hi localitzen els conreus i els nuclis de població.

El terme comprèn el poble d'Argelaguer, cap municipal, i els veïnats i caseries del Guilar, l'Hostalnou de Llierca, Sant Sebastià, Santa Magdalena i Tapioles. És travessat per la carretera N-260 de Portbou a Olot, de la qual surt, dins el poble, la derivació vers Tortellà i Montagut.

La població i l'economia

L'evolució de la població (argelaguencs) va tenir un signe ascendent fins al segle XX. El fogatjament dels volts del 1370 consigna 32 focs (uns 150 h), que havien passat a 49 el 1553 (uns 220 h). La població es mantingué estacionària i augmentà molt poc al segle XVIII (224 h el 1718 i 265 el 1787), però el 1860 havia fet un salt espectacular: aquest any la població tenia 90 cases habitades, el Guilar 8, l'Hostalnou 7 i Tapioles 7, amb 27 masies esparses a la resta del terme (amb els molins d'en Carlot i de Peracaula), amb un total de 939 h. Des del 1900, però, la minva fou constant: 844 h el 1900, 722 el 1930, 565 el 1960, 464 el 1970 i 362 el 1981. Durant la dècada del 1990 s'aprecià una certa recuperació de la població en passar de 363 h el 1991 a 393 h el 2001. Aquest lleuger increment s'ha mantingut en registrar-se 408 h el 2005.

L'economia és bàsicament agrícola, malgrat el pas de la carretera i la presència del Fluvià, que no han aconseguit d'afavorir la industrialització. Els principals conreus són l'ordi i la userda. La vinya i l'olivera, que eren tradicionals, han deixat de conrear-se, i també ha cessat l'activitat dels carboners, que aprofitaven els boscos del sector meridional. Altres activitats tradicionals, també desaparegudes, eren la fabricació d'esclops i de cordes i espartenyas. S'han explotat unes vetes d'alabastre de baixa qualitat per a la fabricació de guix i escaiola, al sector boscos. La ramaderia se centra en la cria de bestiar porcí i boví. El sector industrial més important és l'alimentari, originat a partir de l'explotació ramadera. S'ha impulsat el turisme rural, que disposa d'allotjament al municipi en residències cases de pagès.

El poble d'Argelaguer

El poble d'Argelaguer (325 h el 2006), prop de la riba esquerra del Fluvià, és dividit en dos nuclis: el proper al riu, a 183 m d'altitud, amb l'església parroquial de Santa Maria i l'antic castell o casa forta d'Argelaguer, i un raval, allargat a banda i banda de la carretera.

L'església és d'origen romànic (hi ha restes de la construcció del segle XI a l'absis i a la part de migdia de la nau), però ha sofert modificacions i ampliacions; en destaca la porta de pedra, amb dues columnes cilíndriques i una llinda datada el 1573. El gran casal, antiga casa forta dels Montpalau, que habilitaren com a residència (segle XV) quan deixaren el castell, és un gran edifici proper a l'església, de planta quadrada, dins l'auster estil gòtic català, amb porta adovellada i tres escuts a la façana (el del mig, dels Montpalau), que havia estat voltat per un vall i una muralla. Al bell mig del poble, en una placeta, hi ha la capella de Santa Anna, d'origen romànic, d'una nau i absis, amb la porta adovellada, que fou restaurada pels mateixos veïns d'Argelaguer.

Façana de l'antic castell d'Argelaguer © C.I.C. - MOIÀ

En un camp proper a Argelaguer va ser descoberta el 1984 una tomba corresponent a una necròpoli medieval. El 2003 es descobrí un assentament de final de l'edat del bronze a la zona de Can Xac.

La festa major se celebra al desembre, en honor a sant Damas, que hom suposa que era fill del poble. Aquesta tradició segons la qual havia nascut a Argelaguer, fou recollida per alguns cronistes sense cap argument històric vàlid. A l'octubre se celebra la festa del Roser.

Altres indrets del terme

Hi ha restes d'una torre i fragments de mur del castell de Montpalau al SW del terme, dalt d'un turó proper al riu, davant el poble de Sant Jaume de Llierca (abans dit Palau de Montagut), per la qual cosa hom esmenta sovint el castell com si fos part del terme d'aquesta població.

En resta la capella de Santa Magdalena de Montpalau, romànica, d'una nau, absis, porxo i campanar d'espada. El castell també fou anomenat de Palau d'Amunt. És esmentat des del 940 i al segle XII ja era en poder d'Arnau de Sales, que bastí la capella de Santa Magdalena, la qual fou consagrada el 1228 per Guillem de Cabanelles, bisbe de Girona. El 1216 Alamanda, vídua d'Arnau de Sales, l'infeudà a Dolça de Montpalau. En aquest sector on es troben el castell i la capella hi ha la caseria de Santa Magdalena.

També a la dreta del Fluvià, però a l'extrem de llevant del terme, enfilada en un serradet, hi ha l'antiga església de la Mare de Déu del Guilar (o l'Aguilar), romànica, esmentada des del segle XIII; bé que ha estat modificada, conserva l'antic absis i la nau amb volta apuntada i un campanar de planta quadrada, d'època més tardana. Ha estat un santuari molt venerat a la rodalia i s'hi havia celebrat un aplec al mes de maig. Centra un petit veïnat (15 h el 2005) de cases esparses. Més al N, vora la carretera N-260 i del poble d'Argelaguer, hi ha la caseria de Sant Sebastià (13 h el 2005). El veïnat de Tapioles (19 h el 2005) es troba vora del Llierca (24 h el 2005), també de població disseminada, i l'Hostalnou de Llierca (24 h el 2005) també és situat vora aquest riu, més al N. Entre les masies més antigues del municipi podem esmentar Ca n'Olives, la Font, l'Aimà, el Bruguer, Mas Cots, l'Espoella, la Gifreda, el Moretó, l'Ornós, Plandiura, Solivers i la Mata, totes existents al segle XVII (algunes documentades des del XIV).

La història

El lloc apareix esmentat el 982 (Argelagarios), i el 1004 consta en un document l'església de Santa Maria, els delmes de la qual reclama el bisbe Ot de Girona al comte de Besalú Bernat Tallaferro; des del segle XIV el bisbe vengué part dels delmes a diversos cavallers. El nom apareix en llatí i en català sota les formes Galagario i Gelaguer.

La jurisdicció civil pertangué inicialment als senyors del castell de Sales, que la vengueren el 1216 als castlans de Montpalau juntament amb el castell de Montpalau, que es trobava dins el terme, a la dreta del Fluvià. La família Montpalau passà a residir, com ja hem dit, a la casa forta del centre de la població des del segle XV, i donà figures que intervingueren activament en la vida política catalana (Berenguer de Montpalau, diputat de la Generalitat el 1453, Francesc de Montpalau i de Solanell, abat de Banyoles i Camprodon des del 1642, ambaixador de la Generalitat davant la reina Anna d'Àustria, que hagué d'emigrar a la fi de la guerra dels Segadors per afrancesat). També n'és descendent Antoni de Capmany i de Montpalau, gran historiador del segle XVIII. Col·laboració: PBA

